

УДК 94 : 355] (477) «14/17» : 050 (477) «195/198»
DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2023.6.241>

Юрій Присяжнюк*

ПІСНІ, ДУМИ ТА ТЕКСТИ КОЗАЦЬКОЇ ТЕМАТИКИ У МУЗИЧНИХ ТВОРАХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 50-х – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 80-х рр. ХХ ст.

Анотація. У статті розглядається роль козацьких пісень, дум і текстів козацької тематики у музичних творах з 1950-х по 1980-ті роки, коли країна була під впливом радянської ідеології. Автор вказує на те, що навіть у цих умовах обмежень, українська музична культура знайшла вираження для національної самосвідомості через твори, присвячені козацьким темам. Також зазначається, що радянське суспільство використовувало образ козацтва в рамках соціалістичної ідеології, підкреслюючи героїзм і великі подвиги козацьких воєнків. У статті описується важливість роботи виконавців і композиторів, які зуміли передати дух козацького епосу через свою творчість.

У статті звертається увага на вплив козацької музично-пісенної культури на професійну творчість композиторів різних поколінь. Узагальнюється, що козацька музика впливала на творчість різноманітних композиторів і збагачувала українську музичну культуру протягом десятиліть. Підкреслюється важливість музики у збереженні та передачі культурних традицій, а також сприяння інтересу до історії та національних тем в Україні. Загалом, козацька тематика у музиці цього періоду виступає як форма виразу національної самосвідомості та героїчної історії в умовах соціалістичного контексту та тоталітарного режиму.

Ключові слова: українська музика, радянський період, козацька тематика, національна самосвідомість, тоталітарний режим, музичні твори, історична свідомість

Вступ. Період розвитку української музики в другій половині 1950-х – першій половині 1980-х рр. визначався соціально-політичним контекстом радянської епохи. Ці роки активно вплинули на формування музичного ландшафту і тому важливим є дослідити, як українські музиканти в умовах тоталітарного ідеологічного контролю використовували козацьку тематику для вираження національної самосвідомості в музиці. Стаття присвячена розгляду викликів та обмежень, з якими зіштовхнулися діячі музичної сфери, намагаючись використовувати козацьку тематику в умовах соціалістичного середовища. Важливим також є розгляд впливу окремих композиторів і виконавців на збереження культурної спадщини та формування музичного середовища у відповідний період. Розуміння цього періоду музичної історії сприятиме розкриттю важливих аспектів формування культурної ідентичності та самовизначення українського народу через призму його музичної творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виявлення тенденцій у поглибленні розробки окремих аспектів проблеми надасть змогу оцінити стан вивчення козацької

* Присяжнюк Юрій Віталійович – аспірант кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова (Одеса, Україна);
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5880-3568>; e-mail: yuripris4@gmail.com

тематики в музичних творах у другій половині 1950-х – першій половині 1980-х рр. Виокремимо праці Н. Авер'янової, Ю. Бугаєнка, В. Гнатюка, В. Грінченка, О. Демиденка, М. Жулинського, О. Іваницького, О. Коцарева, І. Посохової, П. Хропка, В. Чабаненка, дослідження яких включають вивчення козацької складової у музичних творах.

Мета статті полягає у ретроспективному аналізі та вивченні використання козацької тематики в українській музичній творчості протягом періоду у другій половині 1950-х – першій половині 1980-х рр. Основний акцент спрямований на розкриття того, як композитори та виконавці тогочасної епохи вплітали елементи козацького спадку у свої музичні твори. Стаття має на меті розглянути, як відбувалася інтеграція козацької тематики у контексті радянського періоду, визначити роль музикантів у втіленні національної самосвідомості та героїки через музичний вираз.

Вклад основного матеріалу. У період з 1950-х по 1980-ті роки, коли Україна перебувала під впливом радянської ідеології, музика стала неабияким інструментом вираження національної самосвідомості. Навіть в умовах суворих обмежень і контролю з боку радянської влади, українська музична культура звільнилася з-під влади ізольованості, вирізняючи себе завдяки творам, що присвячені козацьким темам. Це стало своєрідним спротивом тоталітарному режиму, ідентифікацією з історичним минулим і культурним спрямуванням. Незважаючи на обмеження, виконавці та композитори активно працювали над творенням музичних творів, які вражали духом козацького епосу. Ця творча діяльність мала велике значення, оскільки вона вбирала в себе не лише естетичні аспекти, але й виражала прагнення до збереження національної ідентичності та культурних традицій в умовах політичного тиску та ідеологічних обмежень. Музична культура радянського суспільства стратегічно використовувала образ козацтва як ефективний інструмент у межах соціалістичної ідеології. Підкреслюючи великі подвиги та героїзм козацьких вояків, радянські композитори та виконавці вбирали ці теми в музичний ландшафт, при цьому вписуючи їх у соціалістичний контекст¹.

Українська естрада виявляла великий інтерес до козацької тематики, включаючи пісні та думи у свої репертуари. Це стало частиною ширшого стратегічного підходу до культурної політики, який дозволяв владі висвітлювати історію козацтва через призму соціалістичної інтерпретації. Така манера використання козацької тематики в музиці слугувала не лише засобом розваги, але й інструментом формування певних ідеологічних уявлень і підтримки офіційного нарративу в суспільстві².

У період від другої половини 1950-х – до першої половини 1960-х рр. відзначалася політична відлига в СРСР, що відобразилося і в музичних творах. Козацька тематика в цей період не була настільки активно використовувана, як у попередній час чи в подальших роках. У 1954 р. відбулося святкування 300-річчя Переяславської ради, яке партійно-радянське керівництво активно використовувало цей подій для підтримки своєї життєво важливої тези про відсутність розриву між окремою українською нацією, культурою і

¹ Грінченко В., Грінченко В. Тенденції розвитку мистецького життя України в часи хрущовської «відлиги». *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Історичні науки»*. 2010. Вип. 13. С. 61.

² Історія української культури. Том 2: Від першоджерел до середини XIX століття / Ю.Д. Бугаєнко, І.С. Посохова та ін. Київ: Вид-во «Генеза», 2002. С. 159.

державою до та після об'єднання з Росією. Особлива увага приділялась спробам зменшення важливості духовної спадщини українського народу, спрямованим на його відірваність від історичних коренів і поступове вилучення унікальних і самобутніх елементів з народної пам'яті, які визначали національну самосвідомість та роль в європейській і світовій цивілізаціях. Однак, навіть за таких умов деякі композитори продовжували робити спроби створення музики з козацьким колоритом, хоча це було відзначено меншою інтенсивністю порівняно з іншими темами³.

Сталінський режим практикував періодичні викривальні кампанії стосовно творчої інтелігенції УРСР. Поштовхом до чергової «проробки» української інтелігенції стала редакційна стаття газети «Правда» від 2 липня 1951 р. «Проти ідеологічних перекирвань у літературі». У поле зору московського критика потрапило лібрето до опери «Богдан Хмельницький» К. Данькевича, де недостатньо розкривалася «прогресивна» роль російського царя.

У 1956 р. був написаний «Козацький марш», інструментальний твір В. Сильвестрова на вірші М. Бажана. Ця композиція вражає своєю витонченою мелодією та глибоким національним звучанням. Музика В. Сильвестрова вдало поєднує у собі патріотичний настрій і велич козацької епохи. Інструментальний характер твору дозволяє музиці виражати почуття та емоції без словесних виразів, що робить його універсальним для різних виконань. «Козацький марш» став популярним у виконанні оркестрів, викликаючи захоплення слухачів своєю мелодійною глибиною та національним колоритом. Ця композиція не лише стала частиною музичної спадщини, а й підкреслила важливість мистецтва у вираженні й утвердженні національної ідентичності⁴.

«Катерина» (1964) – це пісня В. Матісевиц, яка розповідає про трагічне кохання козака до Катерини, яка загинула. Цей музичний твір створює емоційну атмосферу та розкриває тему втрати та вірності. Витончена музична В. Матісевиц інтерпретація додає глибини розповіді про Катерину та зробила цей твір важливою частиною музичної спадщини. «Катерина» вирізняється своєю сентиментальністю та здатністю вразити слухача, розкриваючи трагічну історію кохання під час складних історичних подій⁵.

Творчість старшого покоління українських композиторів у цей період визначалася не лише впливом радянської ідеології, але й різноманітністю стилів і жанрів. Збагачена авангардною музикою представників шістдесятницької хвилі, таких як Л. Грабовський, В. Ходзяцький, В. Сильвестров, В. Загоруєв, ця ера в українській музиці характеризувалася активним розвитком різних жанрів, зокрема, великих музичних форм. Також варто відзначити твори К. Домінчина, який створив опери «Тарас Шевченко» та «Назар Стодоля», а також Ю.В. Шевченка. Балети, такі як «Чорне золото» В. Гомоляки, а також «Тіні забутих предків» В. Кирейка, відзначалися не лише високою майстерністю композиторів, а й здатністю висвітлити важливі соціокультурні аспекти та теми у музичній формі⁶.

Період від 50-х до 60-х років ХХ ст. для української музики став часом відродження та пошуку національної ідентичності через використання козацької тематики. Козацькі

³ Історія козацтва в Україні: наукові дослідження та документи / *О.В. Коцарев* та ін. Київ: Вид-во «Навчальна книга», 2004. С. 229.

⁴ *Жулинський М.* Історія української літератури: у 2 книгах. Кн. 1. Підручник. Київ: Либідь, 2005. С. 210.

⁵ *Ibidem.*

⁶ Історія української культури. Том 2... С. 159.

думи в музичних творах цього періоду стали не лише способом вираження трагічних моментів історії та епопеї героїчного минулого. У музичних творах 50–60 рр. ХХ ст. спостерігалася спроба поєднання традиційної козацької думи з новаторськими музичними формами. Композитори експериментували з оркестровими аранжуваннями та використанням сучасних жанрів, зберігаючи при цьому поетичну глибину⁷.

Козацькі думи займали провідне місце в репертуарі видатних співаків, серед яких вирізнялися О. Мишуга, М. Менцинський, М. Донець, І. Козловський, М. Гришко, Б. Гмиря, А. Солов'яненко. Ці виконавці не лише втілювали музичні шедеври, але й створювали власні інтерпретації, що надавали творам нового звучання та емоційного виразу. Їх витончений спів і виразне виконання дозволяли аудиторії глибше відчувати козацький дух та енергію, яка пройняла музичну культуру українського народу протягом цього періоду⁸.

У період застою, що тривав у др. половині 1960-х – першій половині 1980-х рр., важливу роль у музичному просторі відігравали виконавці, які прагнули висловити своє відчуття та побажання у рамках того, що було прийнятно для влади.

Після періоду тоталітарних обмежень і політичного тиску, у другій половині 1960-х рр. відбулося відродження козацької тематики. Козацькі пісні виступали як засіб реабілітації культурних традицій. Артисти намагалися відновити й утвердити козацьку історію як символ національної гідності. Ця спадщина визначається не лише мистецьким виразом, але й роллю у формуванні колективної свідомості та підтримці національного духу⁹.

У цей період важливу роль відігравав Перший секретар ЦК КП України П. Шелест, який став символом і поборником українства. Він з прихильністю ставився до процесів українізації 1920-х років, прагнув відродити історію та культуру, відстоював українську мову. У 1969 р. вийшла книга Шелеста «Україно наша Радянська», яка своїми культурними та національними мотивами викликала неоднозначну реакцію в Москві. Шелест приділяв важливості вивчення історії України і робив акцент на історію українського народу, в першу чергу йдеться про козацтво, де розкривається суть українського народу¹⁰.

Козацька тематика в музичних творах цього періоду виступала не лише як різновид естетичної експресії, але й як мовний засіб для вираження національної ідентичності та патріотизму. Тексти пісень, присвячених козацькій тематиці, були важливим елементом відновлення української мови. Артисти віддавали перевагу високопрофесійним та емоційно насиченим текстам, які витісняли стандартизовані та ідеологічно обмежені твори попередніх років. Тексти, присвячені козацькій тематиці, несли в собі глибокий патріотизм і духовну суть. Поетичні зображення героїчних подвигів козаків відтворювали національну гідність та віддзеркалювали бажання відстоювати свою культурну спадщину під час випробувань¹¹.

У текстах козацьких пісень цього періоду виявлялася спроба об'єднати класичні поетичні форми із сучасними тенденціями. Майстерні вірші, які використовували

⁷ Грінченко В., Грінченко В. Тенденції розвитку мистецького життя України... С. 61.

⁸ Історія козацтва в Україні... С. 229.

⁹ Грінченко В., Грінченко В. Тенденції розвитку мистецького життя України... С. 62.

¹⁰ Демиденко О.О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України (1945–2005 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2006. С. 8.

¹¹ Історія української культури. Том 2... С. 162.

стилістику та метафори традиційної української літератури, здобували новий розмах через сучасні музичні аранжування. Козацькі тексти були наповнені символізмом та алегорією. Героїчні образи козаків ставали метою для вираження різноманітних соціальних і культурних ідеалів, а також вибором мови протесту проти тоталітарного режиму¹². Загалом, козацька героїка, аматорська кобзарська музика виявили значний вплив на професійну творчість композиторів, які використовували козацькі тексти у своїх творах.

В. Івасюк, видатний український композитор і поет, народився на Буковині та відзначився великим талантом у галузі музики та поезії. Його творчість стала не тільки популярною в Україні, а й отримала визнання за кордоном. Визначними композиціями В. Івасюка стали пісні «Я піду в далекі гори» (1968), «Червона рута» (1969) та «Водограй» (1969). Ці твори завоювали популярність завдяки влучній поетичній мові та глибокому музичному змісту. Особливо варто відзначити пісню «Червона рута», яка стала не лише хітом, але й назвала фестиваль української пісні та музики, що регулярно проводиться у різних містах України з 1989 р.¹³

У 1968 р. було реабілітовано оперу-епопею «Богдан Хмельницький» у чотирьох діях, написану українським композитором Г. Данкевичем. Опера присвячена історичній постаті гетьмана України Богдана Хмельницького. Г. Данкевич працював над оперою протягом декількох десятиліть, але через політичні обставини і цензурні обмеження йому не вдалося втілити свою ідею. Сам композитор був репресований. Вперше вона була виконана в 1968 р. у Львівському національному академічному театрі опери та балету імені Соломії Крушельницької. Виконання опери відбулося за участі видатних артистів та під керівництвом диригента С. Людкевича. Реабілітація опери «Богдан Хмельницький» стала важливою подією для української музичної культури, оскільки підняла національні теми та відзначилася високим художнім рівнем. Твір Г. Данкевича здобув популярність серед глядачів та став одним із символів національного відродження в мистецтві¹⁴.

Л. Авраменко, видатна виконавиця того періоду, відзначалася вмінням вміщувати козацькі теми у свій репертуар, вносячи витонченість і вишуканість у виконання традиційних козацьких пісень. Її творчість стала важливим елементом у збереженні та відтворенні культурних традицій шляхом виразного музичного виконання. Л. Авраменко враховувала не лише музичні, а й естетичні аспекти у виконанні козацьких композицій, надаючи їм особливий характер і вишуканість. Її робота вказує на важливість збереження та передачі культурних цінностей через музичне мистецтво, що сприяло утвердженню та популяризації козацької тематики у музичному доробку того періоду¹⁵.

І. Шамо, створивши композицію «Гопак», вдало поєднав веселий національний колорит з традиційними ритмами та мелодіями, які асоціюються з козацтвом. Цей твір не лише виражав національний характер, але й втілював прагнення витягти забуті традиції та відтворити їх у сучасних умовах. Гопак, як композиція, став не лише музичною творчістю, а й своєрідним звуковим символом, який передавав дух традицій і козацької спадщини. Такі твори відігравали важливу роль у збереженні культурної спадщини та надихали

¹² Демиденко О.О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України... С. 7.

¹³ Ibid. С. 8.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Історія української культури. Том 2... С. 164.

національну самосвідомість, відтінюючи національні та історичні аспекти через мову музики¹⁶.

Співпраця композитора В. Силвестрова із козацьким маршем свідчить про спробу включити козацьку тематику в контекст сучасної музики. В. Силвестров не обмежився простим цитуванням традиційних музичних елементів, але й вніс у свої твори сучасні та експериментальні розв'язки, надаючи їм особливий характер та унікальність. Ця спроба синтезу козацької тематики з сучасними музичними тенденціями вказує на те, що композитор віддавав перевагу не лише передачі історичного звучання, але й створенню нових, оригінальних образів. Такий підхід до козацької музичної спадщини сприяв її освіженню та впровадженню в сучасний художній контекст¹⁷.

«Місяць над Січчю» (1980) – це композиція, створена О. Янголом, яка символізує велич козацького періоду та його важливу роль у формуванні національної ідентичності. Ця музична творчість дозволяє відчувати естетику та героїку козацької епохи через звучання та атмосферу. Композитор О. Янгол вдало втілює в музиці епічні образи і події з історії козацтва, викликаючи в слухачах почуття гордості за велич цього періоду. Такий підхід допомагає в усвідомленні важливості козацької спадщини для національної самосвідомості. «Місяць над Січчю» став важливим елементом у висвітленні культурних та історичних цінностей, а його звучання стало символом пишного та героїчного минулого України¹⁸.

Музично-пісенна спадщина козаків бентежила творчу уяву багатьох інших композиторів, які використовували козацькі тексти у своїх творах, зокрема:

■ П. Ніщинського (хор «Закувала та сива зозуля», обробки народних пісень «Байда», «Козак Софрон», «Ой гук, мати гук»),

■ М. Леонтовича (обробка народної пісні «Козаки несуть»),

■ П. Козицький (симфонічна сюїта «Козак Голота»),

■ М. Вериківський (опера «Сотник», симфонічна поема «Петро Конашевич-Сагайдачний», кантата «Дума про служницю»),

■ Л. Ревуцький (збірка «Козацькі пісні», обробка місцевих мелодій), К. Данькевич (опера і сюїта «Богдан Хмельницький»),

■ В. Гомоляк (балет «Запорожці», музична драма «Маруся Чурай»),

■ А. Філіпенко (оперета «Людолова» за однойменним романом З. Тулуб),

■ Г. Майбород (вокально-симфонічна пісня «Запорожці») ¹⁹.

Свідченням успішного розвитку української музики стали симфонічні твори. Симфонічні композиції визначалися не лише витонченим мистецтвом композиторів, але й здатністю відтворювати актуальні проблеми сучасності через мову музики. Друга симфонія Б. Яровинського, цикл «Батьківщина» М. Дремлюги, сюїта «Король Лір» Г. Майбороди, а також твори Л. Колодуба, В. Губаренка та Я. Колодуба представляли собою значущі досягнення української симфонічної музики. У цих творах композитори вдало поєднали класичні традиції із сучасним вираженням, втілюючи у музичних формах актуальні соціокультурні й політичні тенденції. Усі ці твори разом створюють картину розвитку

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Демиденко О.О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України... С. 8.

¹⁸ Козацька Україна: історія та культура / О.М. Іваницький та ін. Київ: Вид-во «КМ Академія», 2010. С. 239.

¹⁹ Демиденко О.О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України... С. 8.

симфонічної музики в Україні та свідчать про важливий внесок українських композиторів у світову музичну спадщину²⁰.

Протягом століть козацька музично-пісенна культура привертала увагу дослідників та служила невичерпним джерелом натхнення для творчої діяльності як професійних музикантів, так і аматорів. Зміст козацьких та історичних пісень, різноманітних за жанром і мелодією, базується на глибоких традиціях та героїчному минулому України. Він віддзеркалює нелегкий побут та традиції Запорізької Січі XV-XVIII ст., зафіксовані в пам'ятках про переможні чи трагічні війни, змальовує образи ворогів, висвітлює кохання, кошових отаманів і гетьманів. Козацькі пісні також несуть в собі невичерпний народний гумор та виражають ніжне кохання козака до дівчини, батька й матері, створюючи музичний пантеон, який є не тільки мистецькою втілюючою, але й джерелом глибокого зв'язку з історією та культурою українського народу²¹.

У 1970–1980-х роках музична сцена України переживала період творчого піднесення, а в творчості композиторів, таких як Л. Дичко, І. Шамо, М. Скорик, Є. Станкович, виявлялося багато нових барв і музичних експериментів щодо використання козацької тематики у своїх музичних творах. Цей період також визначався широкою популярністю виконавців, серед яких виділялись В. Зінкевич і Н. Яремчук. Успішне просування музичної творчості українського народу також позначилося діяльністю видатних художніх колективів, серед яких можна відзначити Український державний симфонічний оркестр, капели «Думка» та «Трембіта», Український народний хор, Закарпатський народний хор, а також вокальне тріо «Квартет імені братів Байко» під керівництвом Миколи Лисенка та інших видатних музичних формацій²².

Отже, у період з 1950-х по 1980-ті роки музична сцена України переживала визначений етап розвитку, який був визначений інтенсивним інтересом до козацької тематики у музичних творах, включаючи пісні, думи та тексти. Важливо відзначити, що цей період не тільки відбувався на тлі політичних і соціокультурних трансформацій, але й став впливовою епохою для розвитку української музичної сцени. Музика стала не лише засобом розваги, але й важливим елементом вираження національної самосвідомості в умовах радянської ідеології. Незважаючи на обмеження та контроль соціалістичного режиму, українські композитори та виконавці знаходили творчі способи висловлювати національний дух та героїку через образ козацтва²³.

Симфонічні твори, пісні, танці, ансамблі та інші музичні форми вражали різноманітністю тематики, що стосувалася козацької історії, традицій і героїки. Використання козацької тематики слугувало спробою підкреслити національну самобутність. У цілому, цей період в українській музичній культурі визначався як спроба збереження і розповсюдження культурних традицій через виразну музичну форму, так і прагнення висловити національну самосвідомість та героїзм спрямований на козацьку історію. У музичних творах виявляється сильний акцент на козацьку тематику як символ

²⁰ Історія української літератури: Підручник / П. Хронко та ін. К.: Либідь, 1992. С. 216.

²¹ Чабаненко В.А. Козацтво і фольклор. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2007. Т. 4. С. 182.

²² Історія української культури. Том 2... С. 170.

²³ Гнатюк В. Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності. К.: Наукова думка, 1966. С. 218.

національного духу та боротьби за незалежність. Артисти використовували образ козака для підкреслення сили та самовідданості. Музичні твори 1950-1980 рр. часто віддзеркалювали історичні події, пов'язані з козацькою епохою, та вшановували видатних козацьких лідерів. Це допомагало у відновленні історичної свідомості та поширенні знань про минуле.

У контексті радянської епохи козацька тематика в музичних творах може бути розглянута як важлива форма вираження протиставлення козацького героїзму ідеології пануючого режиму та вираження бажання відновлення національної самостійності. Акцент на козацькій тематиці служив не лише вираженню національної ідентичності, але й спробі збереження та передачі культурної спадщини. Кожна нота, кожен текст пісні або композиції ставали актом опору та спробою вираження того, що є унікальним і невід'ємним елементом національної спадщини²⁴.

Козацька тематика у музичних творах періоду з 1950-х по 1980-ті роки відображала глибоку багатогранність національної ідентичності та стає свідченням боротьби за збереження культурних цінностей. Ці пісні та музичні твори не лише віддзеркалювали тоталітарні реалії епохи, але й відображали спроби українського народу утвердити свою національну самосвідомість та героїчні сторони козацької історії під владою диктаторського режиму.

Висновки. Отже, період з 1950-х по 1980-ті роки в історії української музики був важливим, визначеним не лише соціально-політичним контекстом радянської епохи, але й активним впливом культурних та історичних традицій. Умови радянського режиму, зокрема в 1950-1960-х роках, викликали обмеження щодо вираження національної самосвідомості. Козацькі теми у музиці слугували не лише спробою зберегти культурні традиції, але і актом протесту проти ідеологічних обмежень, висловлюючи бажання відновити втрачені цінності. Зростання інтересу до козацької тематики у музичних творах відображало тугу за національною самосвідомістю та відзначало важливий етап у розвитку української музичної культури. Композитори та виконавці активно використовували козацьку символіку як засіб вираження патріотичних почуттів та бажання збереження культурної спадщини. Симфонічні твори, пісні та композиції стали не тільки відображенням історичних подій, але й спробою виразити протиставлення козацького героїзму ідеології радянського режиму. Пісні та думи, присвячені козацькій тематиці, стали виразом національної гідності та протесту. Музичні твори цього періоду сприяли формуванню в українців свідомості сильного, героїчного минулого, яке слугувало джерелом натхнення та мотивації. Козацька тематика у музиці відіграла значущу роль у збереженні національної ідентичності, сприяючи відновленню історичної свідомості та формуванню патріотичних почуттів серед українського населення. Загалом, музична спадщина 1950-80 рр., присвячена козацькій тематиці, виявилася не лише засобом вираження національної самосвідомості. Ці твори внесли значний вклад у формування історичної пам'яті, сприяли збереженню національної гідності та зміцненню української культурної ідентичності. Крім того, різноманіття музичних засобів виразності та поєднання

²⁴ Авер'янова Н.М. Радянські міфологеми у мистецтві України постколоніального періоду. *Молодий вчений*. 2018. № 8 (60). С. 288.

різних жанрів дали можливість створити унікальні твори, які стали невід'ємною частиною музичної спадщини України.

Yurii Prysiazhniuk

Cossack Songs, Thoughts and Texts on Cossack Themes in Musical Works in 1950s–80s

Abstract. The article examines the role of Cossack songs, thoughts and texts on Cossack themes in musical works from the 1950s to the 1980s, when the country was under the influence of Soviet ideology. The author points out that even in these conditions of restrictions, Ukrainian musical culture found expression for national self-awareness through works devoted to Cossack themes. It is also noted that Soviet society used the image of Cossacks within the framework of socialist ideology, emphasizing the heroism and great feats of Cossack soldiers. The article describes the importance of the work of performers and composers who managed to convey the spirit of the Cossack epic through their work. The article draws attention to the influence of Cossack musical and song culture on the professional work of composers of different generations. It is summarized that Cossack music influenced the creativity of various composers and enriched Ukrainian musical culture for decades. The importance of music in preserving and transmitting cultural traditions, as well as promoting interest in history and national themes in Ukraine is emphasized. In general, the Cossack theme in the music of this period acts as a form of expression of national self-awareness and heroic history in the conditions of the socialist context and totalitarian regime.

Keywords: Ukrainian music, soviet period, Cossack themes, national self-awareness, totalitarian regime, musical works, historical consciousness